

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף ס"ו

לעיל הביאה הגמרא ברייתא בדיני מקווה שאומרת שאדם שחקק צינור ולאחר מכן קבע אותו בקרקע כדי להוליך מים למקווה המים שבו פוסלים את המקווה מדין מים שאובים.

אבל אם קודם קבע באדמה חתיכת עץ או אבן, ולאחר שהייתה קבועה באדמה חקק בה צינור, המים שעוברים בה כשרים למקווה ואין דינם כמים שאובים, כי שהעץ הפך לצינור הוא כבר היה קבוע בקרקע, והרי זה כאילו עשה חריץ בקרקע.

ושאלה הגמרא שלכאורה ברייתא זו אינה כדעת ר' אליעזר שסובר שכל הקבוע בקרקע הרי הוא כקרקע, כי בברייתא רואים שצינור שחקקו ולבסוף קבעו דינו ככלי ולא כקרקע, אף שהוא קבוע בקרקע. ואף אינה כדעת חכמים הסוברים שאף דבר הקבוע בקרקע אינו בטל לקרקע כי אם כך מדוע אם קבע את הצינור בקרקע ואחר כך חקקו אינו נחשב ככלי.

ודנה הגמרא היכן מצינו שסובר רבי אליעזר שכל הקבוע בקרקע הרי הוא כקרקע.

וכעת מנסה הגמרא לומר שהכוונה לדברי רבי אליעזר שאמר שהרודה דבש מכוורת דבורים בשבת חייב חטאת כתולש שהוא איסור ממלאכת קוצר, ורואים שהכוורת הקבועה בקרקע נחשבת כקרקע.

ששינו במשנה שרבי אליעזר אומר שכוורת דבורים הרי היא כקרקע וממילא כותבין עליה פרוזבול על החובות של בעל הכוורת בשביעית, ואף שצריך שיהיה לכותב קרקע, ולכן גם היא אינה מקבלת טומאה במקומה כקרקע, והרודה ממנה בשבת חייב חטאת כקוצר מהקרקע. אך לדעת חכמים כוורת אינה כקרקע, ולכן ואין כותבין עליה פרוזבול, והיא מקבלת טומאה אף במקומה, והרודה ממנה בשבת פטור.

ומנסה הגמרא לומר שרואים מכאן שלדעת רבי אליעזר הכוורת הקבועה בקרקע נחשבת כקרקע ואף בשאר מקומות הקבוע בקרקע הרי הוא כקרקע. אך דוחה הגמרא שיתכן שלגבי כוורת טעמו של ר' אליעזר הוא משום שנאמר בשמואל "ויטבול אותה ביערת הדבש" ולומדים משם שהרודה מהדבש בשבת חייב חטאת, אך אין ראייה שבכל מקום סובר ר' אליעזר שכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע.

אלא אומרת הגמרא שמצינו את דעת רבי אליעזר שסובר שכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, במשנה שאומרת שדף של נחתומין, וכלומר מדף שקבעו בכותל, לדעת רבי אליעזר הוא טהור ואינו מקבל טומאה, כיון שקבעו אותו בכותל וכיון שהוא מחובר לקרקע דינו כקרקע שאינה מקבלת טומאה, אך לדעת חכמים הוא מקבל טומאה, כי דעת חכמים שאף המחובר לקרקע אינו כקרקע.

ודנה הגמרא כדעת מי הדין שנאמר בברייתא בצינור שחקקו ולבסוף קבעו פסול, אבל אם קבעו בקרקע ולבסוף חקקו אינו פוסל את המים ככלי, שהרי דעת רבי אליעזר שאפילו אם חקק את הצינור ולבסוף קבעו באדמה צריך להיות כשר למקווה, כיון שכעת הוא קבוע בקרקע ודינו כקרקע ולא ככלי, וכפי שמצינו בדעתו שדף של נחתומים שקבעו כמות שהוא בכותל אינו מקבל טומאה כי דינו כקרקע, אף שהיה כלי קודם שקבעו אותו.

ולדעת חכמים אף אם הוא קודם קבע אותו באדמה ורק לאחר מכן חקק אותו לכלי צריך לפסול את המים, כי לא מועיל מה שקבע אותו באדמה שהוא יתבטל לקרקע.

ומנסה הגמרא לומר שהברייתא כדעת רבי אליעזר, ושרבי אליעזר סובר שאם הצינור היה חקוק לא מועיל לקבוע אותו באדמה כדי שלא יחשב ככלי, ומה שלגבי דף של נחתומים סובר רבי אליעזר שמועיל לקבוע אותו כך בכותל, זה מפני שדף של נחתומים הוא אינו כלי רגיל כי אין לו בית קיבול, אלא טמא מדין פשוטי כלי עץ שטמאים אף אם אין להם בית קיבול, וכיון שטומאה זו היא רק דרבנן מקל רבי אליעזר שאף אם הדף היה כלי לפני שקבעו בכותל הוא אינו מקבל טומאה.

עמוד ב'

אך דוחה הגמרא שהרי אף הדין של מים שאובים שפוסלים את המקווה הוא מדרבנן ולא מדאורייתא, ואם כן אף שם היה צריך להועיל אם חקק את הצינור ואז קובעו לדעת רבי אליעזר. ועוד שואלת הגמרא

שהרי אין מדובר במשנה לגבי דף של נחתומים בכלי עץ שהרי אמר ר' יוסי בן ר' חנינא שמחלוקת רבי אליעזר וחכמים לגבי דף של נחתומים מדובר בדף של מתכת שטומאתו מדאורייתא אף כשאין לו בית קיבול.

ולכן אומרת הגמרא שבאמת לדעת רבי אליעזר אף אם חקק את הצינור ולבסוף קבעו הוא כשר למקווה, והברייתא שאומרת שצינור שחקקו ולבסוף קבעו פסול למקווה, ורק אם קבעו ולבסוף חקקו כשר זו דעת חכמים. שאף שהם סוברים שדף של נחתומים שקבעו בכותל מקבל טומאה, זה רק לגבי דף של נחתומים ממתכת שטומאתו דאורייתא, אבל כיון שדין מים שאובים למקווה הוא רק מדרבנן, לכן מועיל אם קבע את הצינור ולבסוף חקקו.

אמנם אם הוא חקק את הצינור ורק לאחר מכן קבעו לא מועיל לדעת חכמים להכשיר את המים למקווה, ואף שדין מים שאובים הוא רק מדרבנן, כיון שלמעשה יש על הצינור דין כלי כשהוא תלוש, לא הכשירו חכמים באופן כזה את הצינור אף כשחיברו לקרקע.

יש דין בדיני טומאה וטהרה, שפירות אינם מקבלים טומאה קודם שנשטפו במים, ורק לאחר שהיו עליהם מים או אחד משבעה משקים אחרים הם מקבלים טומאה.

ואם ירדו עליהם גשמים בלא כוונה לשטוף אותם במים, אינם מקבלים טומאה אלא אם נח לבעליהם והוא רוצה במה שהם נשטפים במי הגשמים, שאז לומדים מהפסוק "וכי יותן מים על זרע" שאף אם ירדו עליהם מי גשמים אם נח לבעליהם שישטפו הם מקבלים טומאה.

ואף אם ירדו גשמים על דבר אחר שהוא תלוש מהקרקע והיה נח לו במה שהם שוטפים את אותו הדבר, אם אחר כך אותם המים שטפו פירות, אותם הפירות מקבלים טומאה, כיון שהיה נח לו בתחילה בירידת הגשמים.

אבל אם הגשמים ירדו על דבר המחובר לקרקע כגון פירות מחוברים לעץ, אף אם היה נח לבעל הפירות שישטפו את הפירות המחוברים לעץ, אם אחר כך שטפו אף את הפירות שאינם מחוברים אינם מכשירים אותם לקבל טומאה. כי כדי שהמים יכשירו את הפירות לקבל טומאה צריך שתהיה מחשבתו שירדו על דבר שמקבל טומאה.

ומביאה הגמרא שהסתפק רב יוסף מה יהיה הדין אם ירדו גשמים, ולבעל הפירות היה גם איצטורביל שהוא קבוע בקרקע ועליו מונחים הריחים, והיה נח לו בגשמים שידיחו את האיצטורביל. ולאחר מכן המים שטפו גם את הפירות.

ואמנם לדעת רבי אליעזר וודאי שפירות לא הוכשרו לקבל טומאה על ידי הגשמים, כיון שהאיצטורביל שמחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, וממילא מה שהוא חשב על הגשמים להדיח את האיצטורביל שמחובר לקרקע אין זה מועיל למחשבה על המים שיכשירו את הפירות שאינם מחוברים לקרקע.

אך הסתפק רב יוסף לדעת חכמים הסוברים שדבר המחובר לקרקע אינו כקרקע, ולכן סוברים שמכתשת קבועה בקרקע אינה נמכרת עם הבית. האם טעמם משום שבכל מקום דבר המחובר לקרקע אינו כקרקע, אלא שמה שהאיצטורביל מכור עם הבית זה רק משום שהוא קבוע בבית נחשב כחלק ממכירתו, אך לא שהוא כקרקע הבית ממש, ולפי זה יועילו הגשמים להכשיר את הפירות, כי מחשבתו על האיצטורביל היא מחשבה על דבר תלוש שמועילה להכשיר את הפירות

או שמא דעת חכמים שבאמת המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, ואין הגשמים מכשירים שירדו עליו יכולים להכשיר את הפירות לקבל טומאה. אלא שלמרות זאת סוברים חכמים שמכתשת הקבועה בקרקע אינה מכורה עם הבית משום שמוכר בעין רעה מוכר ולא הייתה דעתו על המכתשת אף שהיא קבועה בקרקע. ונשאר הגמרא בתיקו.